

УДК 378.147.041:028.4]-057.875-054.6

АЛГОРИТМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЧИТАННЯ

Рошупкіна О.А., канд. пед. наук (Запоріжжя)

Мета даної статті – обґрунтувати використання алгоритмів як засобу формування вмінь самостійної роботи під час навчання читання іноземних студентів довузівського етапу.

Ключові слова: алгоритм, іноземні студенти, самостійна робота, читання.

Рошупкіна Е.А. Алгоритмы как средство формирования умений самостоятельной работы при обучении иностранных студентов чтению. Цель данной статьи – обосновать использование алгоритмов как средства формирования умений самостоятельной работы при обучении чтению иностранных студентов довузовского этапа.

Ключевые слова: алгоритм, иностранные студенты, самостоятельная работа, чтение.

Roshchupkina O.A. Algorithms as the Means of Foreign Students' Reading Skills Formation. The article deals with the algorithms as the means of foreign students' reading skills formation at the preparatory stage.

Key words: algorithm, foreign students, independent work, reading.

Важливість формування вмінь самостійної роботи під час навчання іноземних студентів професійно орієнтованого читання на мовних кафедрах підготовчих факультетів обумовлена, з одного боку, необхідністю читання студентами-медиками першого курсу значного обсягу обов'язкової та додаткової літератури за фахом у процесі їхньої професійної підготовки, з іншого, – невмінням інофонів самостійно працювати з іншомовним текстом. Одним із засобів успішного вирішення цієї проблеми є алгоритми.

Застосування алгоритмів у навчальному процесі розглядали у своїх працях Л.С. Безкоровайна, В.Є. Штиленко, О.Л. Штиленко, К.Б. Єсипович, А.П. Ільїних, Л.М. Ланда, Г.С. Онуфрієнко та ін.

[1; 4-7]. Проте, незважаючи на те, що алгоритми є предметом досліджень багатьох науковців, залишаються невивченими питання, що пов'язані з використанням алгоритмів як засобу формування вмінь самостійної роботи під час читання в іноземних студентів довузівського етапу. Отже, ця проблема є **актуальною** і вимагає спеціального дослідження.

Метою цієї статті є обґрунтування використання алгоритмів як засобу формування вмінь самостійної роботи під час навчання читання іноземних студентів довузівського етапу.

Алгоритми самостійної роботи під час читання визначаємо як спеціально задану чітку послідовність впорядкованих самостійних навчальних дій, які спрямовані на вилучення інформації з тексту оптимальним шляхом.

Перевага використання алгоритмів для навчання самостійної роботи у процесі професійно орієнтованого читання іноземних студентів довузівського етапу полягає в тому, що алгоритми пропонують кероване засвоєння навчального матеріалу, яке здійснюється за спеціально складеною покроковою навчальною програмою. Алгоритми пропонують послідовність елементарних дій (операцій), які через свою простоту не викликають у студентів труднощів під час їхнього розуміння і використання, внаслідок чого виконавець без утруднень виконує запропоновані команди. Застосування алгоритмів допомагає студентам найкоротшим і оптимальним шляхом вирішувати завдання певного типу, тим самим полегшуючи і прискорюючи процес оволодіння необхідними вміннями й навичками. Це положення є актуальним особливо в умовах самостійної роботи. У процесі використання алгоритмів автоматизуються типові навчальні дії, формуються певні вміння й навички, виробляються способи раціональних розумових дій, логічність мислення. Алгоритми створюють сприятливі умови для індивідуалізації навчання, надаючи студентам можливість опановувати навчальний матеріал у посиленому для них темпі. За рахунок чіткості й однозначності “кроків” забезпечується ефективна організація та керування навчальним процесом, значно підвищується якість навчання.

Провідною метою практичного застосування алгоритмів під час самостійної роботи є керівництво і покрокове навчання студентів

самостійної роботи. При цьому алгоритми виконують функції відсутнього викладача: керівну і навчальну. Функція керування реалізується у регламентації дій, які спрямовані на виконання завдань певного типу. Алгоритм презентує орієнтовну частину, склад і послідовність дій із навчальним матеріалом. Сутність навчальної функції полягає в тому, що виконання точно і чітко сформульованих правил (операцій), які визначають логічну послідовність дій, навчає студентів самостійно досягати заданих цілей навчання, переносючи вироблені навички у нові ситуації.

Для забезпечення ефективного навчання іноземних студентів самостійної роботи під час читання необхідно навчити їх практичного володіння алгоритмами, оскільки знати алгоритм ще не означає вміти ним користуватися. “Знання алгоритму – це знання операцій, які треба зробити для вирішення завдань певного типу, та умов їхнього застосування, тобто знання припису. Володіння ж алгоритмом – це вміння легко і швидко ці операції робити, вміння здійснювати алгоритмічний процес” [7: 150–151].

Під час навчання алгоритмів їхній зміст може пропонуватися студентам у готовому вигляді або аналізуватися і конструюватися у співпраці і під керівництвом викладача. У другому випадку процес складання алгоритмів під час спільної пошукової діяльності носить творчий характер, сприяє інтелектуальному розвитку студентів.

Формування вмінь самостійної роботи у процесі читання іншомовних текстів за фахом за допомогою алгоритмів починається на аудиторному занятті. Процес навчання на уроці підводить студентів до усвідомленого застосування засвоєних прийомів під час самостійної роботи (домашнього читання), здійснюваного без допомоги викладача, з опорою тільки на зміст алгоритму.

Навчання іноземних студентів самостійних дій під час читання передбачає наступну послідовну програму:

- 1) ознайомлення з системою алгоритмічних дій для виконання поставленого завдання;
- 2) виконання (тренінг) конкретних кроків з опорою на алгоритм;
- 3) засвоєння змісту алгоритму й усвідомлення обов’язковості порядку дотримання усіх його кроків;
- 4) організація розумово-мовленнєвої діяльності за внутрішньою програмою без зорової опори на алгоритм [8: 26].

На початковому етапі після ознайомлення з алгоритмом студенти виконують дії за зовнішньо (зорово) розгорнутим планом (алгоритмізованою схемою розумово-мовленнєвих дій). У цей період правила виконання поставленого завдання є зрозумілими студентам, але ще не засвоєними ними. Багаторазове повторення навчальних дій за алгоритмом (тренінг) сприяє мимовільному якісному засвоєнню і довготривалому утриманню в пам'яті його змісту, усвідомленню обов'язковості виконання порядку всіх кроків, що надає можливість після досягнення певної автоматизації перейти до самостійного вирішення завдань уже на новому матеріалі без опори на алгоритм. На завершальній стадії навчальна діяльність здійснюється студентами за “згорнутою” внутрішньою програмою, що, власне кажучи, і є метою навчання. На етапі сформованості вмій і навичок в організації розумово-мовленнєвої діяльності починає діяти механізм самоконтролю і самокорекції. Таким чином, алгоритми ефективно і диференційовано допомагають кожному студентові у формуванні внутрішньої програми навчально-пізнавальної діяльності через засвоєння її логічної моделі: знайомство → спостереження → вивчення → копіювання → відтворення → тренінг → творче застосування [8]. Робота за алгоритмами сприяє розвитку самостійності студентів, проводячи їх через різні види самостійної діяльності від тієї, що копіює і відтворює, до творчої. Після засвоєння всіх операцій (“кроків”) алгоритмів, усвідомлення обов'язковості порядку їх дотримання студенти здатні самостійно вирішувати подібні завдання в нових навчальних і професійних ситуаціях на новому матеріалі у більш швидкому, “згорнутому”, автоматизованому виконанні дій.

Навчання іноземних студентів самостійної роботи з текстом за фахом раціонально розпочинати з ознайомлення з послідовністю роботи за алгоритмом, яка включає наступні кроки:

- 1. Прочитать название алгоритма.*
- 2. Внимательно изучить содержание алгоритма.*
- 3. Сравнить, как алгоритм предлагает выполнять задание и как Вы это делали.*
- 4. Обратить внимание на выделенные в алгоритмах ключевые слова, которые помогут в правильной последовательности выполнять речевые операции.*

5. *Запомнить последовательность речевых действий алгоритма.*
6. *Выполнить упражнения к тексту, используя предлагаемые алгоритмом действия.*

В авторському навчальному посібнику “Домашнее чтение текстов по специальности (довузовский этап обучения)” [2] розроблено і запропоновано комплекс алгоритмів самостійної роботи із професійно зорієнтованим текстом, що включає: алгоритм читання, алгоритм роботи зі словником, алгоритми визначення значення незнайомого слова за словником і без словника, визначення теми і швидкості читання, головної інформації тексту, а також алгоритми перевірки розуміння прочитаного тексту і складання його плану. Наведемо приклади деяких з них.

Алгоритм определения скорости чтения

Чтобы определить скорость чтения, надо выполнить следующие речевые операции:

- *записать время, когда Вы начали читать текст про себя;*
- *записать время, когда Вы закончили читать текст;*
- *определить, сколько времени Вы читали;*
- *разделить количество слов в этом тексте на время, которое Вы потратили на чтение текста, и Вы узнаете, с какой скоростью Вы читали.*

Например, в тексте 515 слов. Вы прочитали текст за 5 минут. Разделите 515 на 5, и Вы получите Вашу скорость чтения: $515 : 5 = 103$ слова в минуту (сл/мин.).

Алгоритм составления плана текста

Чтобы составить план прочитанного текста, надо выполнить следующие операции, составляющие речевые действия:

1. *Прочитать название (заголовок) текста и ответить, о чем может быть этот текст.*
2. *Прочитать подзаголовки частей текста (если они есть).*
3. *Быстро прочитать первый и последний абзацы (начало и конец текста) и проверить, правильно ли Вы ответили на вопрос: о чем этот текст?*

Запомните! Начало и конец текста – самые информативные части текста. В них, как правило, содержится главная информация и вывод.

4. Прочитать весь текст и выделить ключевые (опорные) слова и предложения.
5. Прочитать текст еще раз и разделить его на смысловые части.
Запомните! Часть текста может быть равна абзацу, нескольким абзацам, части абзаца или одному предложению.
6. Выделить главную информацию каждой части.
7. Сформулировать вопрос к главной информации каждой части.
8. Записать вопросы ко всем частям в логическом порядке текста. Это будет вопросительный план текста.
9. Ответить на эти вопросы с использованием в предложениях субъекта и предиката.
10. Трансформировать эти предложения в назывные (номинативные). Это будет назывной (номинативный) план.
Запомните! Для трансформации предложений образуйте от глаголов отглагольные существительные в качестве субъектов.
11. Прочитать текст еще раз. Проверить правильность Вашего плана.
Запомните! Правильно составленный план помогает Вам запомнить текст, а потом, опираясь на план, Вам будет легко его рассказать.

Ефективність використання алгоритмів як одного із засобів формування вмінь самостійної роботи під час читання студентів-іноземців підтверджена результатами експериментального навчання, яке було проведено на базі Запорізького державного медичного університету та інших ВНЗ України [8]. Аналіз отриманих результатів показав, що рівень сформованості вмінь самостійної роботи під час читання у студентів експериментальних груп вищий на 17,2%, ніж у контрольних. Крім того, при досить високому рівні сформованості вмінь самостійної роботи в іноземців підготовчих факультетів якісно виріс і рівень умінь читання, а саме: зросла швидкість читання, рівень розуміння прочитаного тексту тощо.

Таким чином, формування вмінь самостійної роботи у процесі навчання читання іноземних студентів за допомогою алгоритмів

є раціональним і перспективним. Алгоритми самостійної роботи під час читання допомагають інофонам за відсутності викладача самостійно впорядковувати і організовувати роботу з текстом, роблять її ефективнішою, пропонуючи не лише зміст роботи, але й її послідовність.

Перспективи подальших досліджень цієї проблеми пов'язані зі створенням алгоритмів самостійної роботи під час навчання інших видів мовленнєвої діяльності та аспектів мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безкоровайная Л.С. Грамматические алгоритмы в книге для преподавателя / Безкоровайная Л.С., Штыленко В.Е., Штыленко Е.Л. // Научно-методичні проблеми мовної підготовки іноземних студентів : матеріали 4-ї Міжнар. наук.-практ. конференції (Київ, 27–28 квітня 2011 р.). – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту “НАУ-друк”, 2011. – С. 8–9.
2. Гейченко Е.И. Домашнее чтение текстов по специальности (двузовский этап обучения) : учебное пособие / Е.И. Гейченко, Е.А. Рошупкина. – Запорожье : Изд-во ЗГМУ, 2012. – 286 с.
3. Гойхман О.Я. Основы речевой коммуникации : учебник для вузов / О.Я. Гойхман, Т.М. Надеина ; под ред. проф. О.Я. Гойхмана. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 272 с.
4. Есипович К.Б. Управление познавательной деятельностью учащихся при изучении иностранных языков в средней школе : [учебное пособие по спецкурсу для студентов пед. ин-тов] / К.Б. Есипович. – М. : Просвещение, 1988. – 191 с.
5. Ильиных А.П. Теория алгоритмов : учебное пособие / А.П. Ильиных. – Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т, 2006. – 149 с.
6. Ланда Л.Н. Алгоритмизация в обучении / Л.Н. Ланда ; под общ. ред. Б.В. Гнеденко и Б.В. Бирюкова]. – М. : Просвещение, 1966. – 523 с.
7. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови : [навчальний посібник з алгоритмічними приписами] / Г.С. Онуфрієнко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
8. Рошупкина О.А. Формування вмінь і навичок самостійної роботи іноземних студентів у процесі навчання професійно зорієнтованого читання російською мовою : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання (російська мова)” / О.А. Рошупкина. – Херсон, 2013. – 20 с.